

pria specie existens habet ex sensuum exercitio. *d*) Sicut beata humanitas Christi omnia, quae sunt, erant, et erunt, ipsa visione beatifica videt in essentia divina ut in omnium causa exemplari, et videt ea omnia in se ipsis per eam amplitudinem scientiae infusae, quae redemptori generis humani ac iudici vivorum et mortuorum, primogenito omnis creaturae, et centro totius historiae coelestis et terrestris debetur (vide Tract. de Incarnat. th. XLII.), ita profecto omnes hi thesauri beatificae visionis et infusae scientiae sunt in anima Christi, etiam quatenus est in Eucharistia. At praeter has rationes speciali titulo, formaliter ut existens in Eucharistia, ex ipso fine instituti mysterii videt omnia corda hominum, omnes cogitationes et affectus, omnes virtutes et peccata, omnes tum totius Ecclesiae tum singulorum membrorum eius indigentias, labores et angores, persecutiones et triumphos, totam denique vitam externam et internam sponsae suae Ecclesiae, quam carne sua et sanguine suo pretioso nutrit ac fovet; titulo autem triplicato (si fas est ita loqui) in eodem statu sacramentali videt et divino quodam modo sentit cogitationes omnes et affectus, cultum et obsequia, sed etiam iniurias et peccata omnium hominum et velut propinquius suorum fidelium ac proxime ministrorum et sacerdotum suorum, quae immediate ad ipsum hoc ineffabile mysterium amoris referuntur.

Corollarium 3. Sicut Dei Filius in incarnatione exinanivit semetipsum secundum personam divinam non aliquid amittendo, sed assumendo formam servi (Phil. II. 7.); ita modum reperit admirabilem exinanitionis etiam secundum humanam naturam iam exaltatam et glorificatam, non deponendo suam gloriam, sed permanens in gloria simul propter nimiam dilectionem se constituens in mysterio et in modo existendi, quo non solum maiestas divinitatis sed ipsa etiam forma assumpta humanitatis occultatur, ut, sicut hic homo Iesus sola fide credi potest verus Deus, ita sub speciebus eucharisticis in hoc modo existendi sacramentali sola fide credi possit vera caro et verus sanguis, verus Deus-homo Christus Iesus (cf. s. Th. 3. q. 75. a. 1.). Analogias alias nonnullas inter incarnationem et mysterium Eucharistiae habes apud Lessium de perfect. div. l. XII. c. 16. n. 129.

CAPUT II.

DE TRANSUBSTANTIATIONE

THESIS XII.

De dogmate transubstantiationis distincto ab utroque articulo realis praesentiae corporis Christi et absentiae substantiae panis ac vini.

« Catholica doctrina de efficacia consecrationis eucharisticae non ab-
» solvitur professione a synodo Pistoriensi his verbis comprehensa: Chri-
» stum post consecrationem vere, realiter et substantialiter esse sub spe-
» ciebus, tuncque omnem panis et vini substantiam cessare solis rema-
» nentibus speciebus; sed praeterea fide credendus est modus ipse, quo
» corpus et sanguis Domini fiat praesens, per mirabilem scilicet et sin-
» gularem conversionem totius substantiae panis in corpus et totius
» substantiae vini in sanguinem, quam conversionem catholica Ecclesia
» aptissime *transubstantiationem* appellat. »

I. Scopus huius theseos, ut patet, non est polemica demonstratio dogmatis catholici sed dogmatis explicatio, ut constet quid ex fidei catholicae praescripto credendum sit; nondum de veritate doctrinae polemicæ agimus, sed sensum catholicae doctrinae postea demonstrandae determinamus.

1°. In Bulla dogmatica Pii VI. « Auctorem fidei » adversus Pistorienses num. XXIX. haec continetur censura. « Doctrina synodi, qua parte tradere instituens fidei doctrinam de ritu consecrationis, remotis quaestionibus scholasticis circa modum quo Christus est in Eucharistia, a quibus parochos docendi munere fungentes abstinere hortatur, duobus his tantum propositis, *a*) Christum post consecrationem vere, realiter, substantialiter esse sub speciebus, *b*) tunc omnem panis et vini substantiam cessare solis remanentibus speciebus, prorsus omittit ullam mentionem facere transubstantiationis seu conversionis totius sub-

stantiae panis in corpus et totius substantiae vini in sanguinem, *quam velut articulum fidei Tridentinum Concilium definivit, et quae in solemnī fidei professione continetur*; quatenus per inconsultam istiusmodi suspiciosamque omissionem notitia subtrahitur *tum articuli ad fidem pertinentis*, tum etiam vocis ab Ecclesia consecratae ad illius tuendam professionem adversus haereses, tenditque adeo ad eius oblivionem inducendam, quasi ageretur de quaestione mere scholastica: *perniciosa, derogansque expositioni veritatis catholicae circa dogma transubstantiationis, favens haereticis.* »

Declarat igitur Pontifex, haec tria capita ad fidem spectantia esse inter se distincta, quod *Christus substantialiter praesens est* in Eucharistia, quod *ibi non amplius substantia panis et vini sed eorum tantummodo species sunt*, et quod haec corporis sanguinisque praesentia et substantiae panis ac vini desitio *fit per conversionem* totius substantiae panis in corpus et totius substantiae vini in sanguinem Domini seu *per transubstantiationem*, ita ut qui primum tantummodo et secundum caput proponeret omisso tertio, mancam traderet doctrinae fidei explicationem; qui vero putaret, duo illa capita priora sufficere et tertium posse accenseri quaestionibus liberae disputationis, ut a Pistoriensibus factum esse videtur, is negaret ad fidem pertinere articulum fidei diserte definitum in Tridentino Concilio. Pistorienses enim non tantum *affirmando* proponunt duo illa capita, quae utique etiam ad fidem pertinent; sed diserte hortantur, ut in explicatione doctrinae fidei de efficacia consecrationis ea *sola* proponantur fidelibus. Unde merito colligitur, congregatos in illo conventu habuisse duo priora *sola* tamquam pertinentia ad fidem de efficacia consecrationis, tertium vero a Tridentino Concilio et deinceps in catechesibus catholicis declaratum articulum de modo, quo fiat realis praesentia corporis et sanguinis Christi sub speciebus panis ac vini per transubstantiationem, quatenus aliquid superaddit duobus prioribus, non ad veritates fidei numerasse, sed ad quaestiones scholasticas non attingendas in institutione fidelium. At hac exclusionē sane subtrahitur notitia articuli ad fidem

pertinentis, praeterquam quod formula ecclesiastica ad veritatem fidei contra errorem haereticum asserendam solemniter consecrata eliminatur: ac proinde « derogatur expositioni veritatis catholicae circa dogma transubstantiationis. » Quia vero de dogmate agitur et de modo illud exprimendi ab haereticis omni contentione et perpetuis calumniis impugnato, talis subtractio veritatis catholicae ab institutione fidelium « favet haereticis. » Haec autem duo abunde sufficiunt, ut doctrina dici debeat « perniciosa. » Quae ipsae sunt tres censurarum notae expositioni Pistoriensi a Pontifice inustae.

2°. In definitionibus Concilii Tridentini contineri tres hos articulos distinctos, ipsa docet vel obvia inspectio canonis 1ⁱ. et 2ⁱ. sess. XIII. Primus enim dirigitur contra Sacramentarios negantes Christum vere, realiter et substantialiter praesentem in Eucharistia (1); in secundo duae sunt partes, quarum priore proscribuntur asserentes, manere substantiam panis et vini una cum corpore et sanguine Domini; in parte altera demum damnantur, qui negant conversionem totius substantiae panis in corpus et totius substantiae vini in sanguinem, simulque probatur ut aptissima appellatio *transubstantiationis* (2).

3°. Ut trium propositionum distinctio intelligatur, qualis sit, in singulis tum haereticae negationis tum catholicae affirmationis complexio consideranda est. Affirmatio catholica est: a) in Eucharistia substantialiter praesens est corpus et sanguis Christi; b) corpus et sanguis Christi praesens est ita, ut non remaneat substantia panis et vini, sed remaneant tantummodo horum species; c) praesentia

(1) « Si quis negaverit, in ss. Eucharistiae sacramento *contineri vere, realiter, et substantialiter corpus et sanguinem* una cum anima et divinitate D. N. Iesu Christi, ac proinde totum Christum; sed dixerit tantummodo esse in eo, *ut in signo, vel figura, aut virtute*, A. S. »

(2) « Si quis dixerit, in ss. Eucharistiae sacramento *remanere substantiam panis et vini* una cum corpore et sanguine D. N. I. C.; *negaveritque mirabilem illam et singularem conversionem totius substantiae panis in corpus, et totius substantiae vini in sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus panis et vini*, quam quidem conversionem catholica Ecclesia transubstantiationem aptissime appellat, A. S. »

corporis et sanguinis Christi sub speciebus panis et vini efficitur per conversionem totius substantiae panis et vini in corpus et sanguinem Domini, quae aptissime dicitur transubstantiatio. In prima affirmatur res una, *realis* scilicet *praesentia Christi*; in secunda affirmatur veritas eadem cum alia superaddita, *realis* scilicet *praesentia Christi et absentia substantiae panis et vini*; in tertia affirmantur eadem duae veritates cum superaddita tertia et cum sanctione formulae ecclesiasticae, affirmatur scilicet *praesentia corporis Christi, absentia substantiae panis, modus quo id fit per conversionem, quae recte dicitur transubstantiatio*. Hinc patet, quomodo harum propositionum affirmationes et negationes sibi subordinentur. Qui affirmat primam, non ideo etiam affirmat secundam et tertiam, sed potest negare utramque; qui affirmat secundam eo ipso affirmat primam, sed potest negare tertiam; affirmatio tertiae includit affirmationem etiam primae et secundae. Proinde negationes haereticæ ordine inverso se habent. Negatio primae propositionis includit negationem etiam duarum sequentium; in negatione secundae continetur negatio tertiae, sed potest consistere cum affirmatione primae; negatio tertiae non includit negationem primae et secundae, sed potest consistere cum affirmatione utriusque. Hinc Concilium Tridentinum in affirmante enuntiatione cap. 4. et eodem modo professio fidei a Pio IV. praescripta, posuit tertiam propositionem de conversione substantiae panis in corpus Christi, in qua propositio secunda de cessatione panis continentur. Contra in enuntiatione negativa canone 2°. utramque propositionem distincte posuit: « si quis dixerit *remanere substantiam panis*... negaveritque *mirabilem illam et singularem conversionem totius substantiae panis* etc., anathema sit. »

Sane, ut de subordinatione tantum agamus directe huc spectante, qui profitetur utrumque articulum a Pistoriensibus propositum, « post consecrationem praesentem esse Christum, et tunc omnem panis et vini substantiam cessare; » non eo ipso etiam affirmat ut articulum fidei, illud utrumque fieri per conversionem, quae aptissime dicatur transubstantiatio. Potest enim dicere, se de modo, quo id

fiat, sive per conversionem sive aliqua alia ratione, nihil velle affirmare; et tum recusat credere ut fide certum, quod Concilium sub anathemate definivit omnibus ut fidei articulum credendum (sess. XIII. cap. 4. can. 2.). Vel potest dicere, id fieri aliquo alio modo nobis incomperito non tamen fieri aut fieri posse per conversionem substantiae panis et vini in corpus et sanguinem Domini; vel denique potest determinate affirmare, id fieri annihilatione panis et vini et positione corporis Christi eo modo, quo Deus posset annihilare e. g. lapidem et ibi creare angelum vel hominem, non autem fieri conversione. Hac vero utraque posteriori ratione affirmans primam et secundam propositionem a Pistoriensibus commendatas ut unice docendas, non solum negaret esse de fide, sed etiam directe negaret verum esse, quod Concilium Tridentinum de transubstantiatione definivit pertinere ad fidem catholicam. Sapienter et graviter Suarez post demonstratum dogma transubstantiationis: « infero, ait, si quis confiteatur praesentiam corporis Christi et absentiam panis, neget tamen veram conversionem unius in aliud, *in haeresim labi*; quia Ecclesia catholica non solum priora duo, sed etiam hoc tertium definit ac docet... Si quis tamen confitendo rem totam, vocem transubstantiationis abiiceret, ut ineptam et barbaram, in re ipsa non existimo esse haereticum, quia usus vocis per se non pertinet ad obiectum fidei; esset tamen valde temerarius, scandalosus, ac pias aures offenderet, ac denique in foro externo habendus esset vehementer de haeresi suspectus. » Suarez disp. 50. sect. 1. ad finem.

Ex his colliges, quid sit respondendum, si quis contenderet, in utraque propositione *realis praesentiae* corporis Christi sub speciebus panis, et *cessationis substantiae panis* iam implicite contineri affirmationem transubstantiationis, et ideo ad fidei integritatem sufficere explicitam professionem duplicis illius veritatis, vel certe supposita hac professione explicita silentium quoad propositionem tertiam non debere esse suspectum.

In primis falsum est, in affirmatione *realis praesentiae* corporis Christi et *absentiae panis* iam contineri etiam modum enuntiatum, quo illud fiat, cum modus non unicus per

conversionem sed etiam aliquis alius esse possit. Deinde etiamsi verum esset, quod de comprehensione implicita conversionis in duplici priori illo capite asseritur, ne tum quidem consequens foret, ut enuntiatio explicita huius tertii articuli tuto omitti posset. Necessitas, ut Ecclesia identidem explicite proponat credendas veritates, quae continentur implicitae in aliis veritatibus revelatis, ex duplici causa oritur, vel quod, dum manent implicitae, nondum sunt sufficienter pro omnibus propositae, vel quod ab haereticis impugnantur et ita depositum fidei in discrimen adducitur. Sic e. g. duplex voluntas et duplex operatio Christi, divina et humana, iam continentur implicite revelata in veritate duplicis integrae naturae Verbi incarnati; nihilo tamen secus explicitam definitionem et instantiorem praedicationem duarum voluntatum Christi necessariam reddidit monotheletarum oppugnatio. Tum vero imperatores suasu ac impulsu Praesulum haereticorum extorquere conabantur ab orthodoxis Episcopis et Doctoribus, ut duae tantummodo praedicarentur naturae Christi; sileretur autem de una vel duplici eius operatione ac voluntate. Hue tendebat *Ecthesis* Heraclii et maxime *Typus* Constantis. Utrumque vero decretum damnatum est in Concilio Lateran. sub Martino I. can. 14. et 18. Iam antea legato Constantis Gregorio, qui sub conditione silentii de una vel duabus voluntatibus Christi conabatur unionem Ecclesiarum persuadere, respondit s. Maximus: «impossibilis est, ut opinor, ista molitio; non enim sinunt Romani una cum impurorum haereticorum vocibus simul auferri lucidas ss. Patrum voces.... Iuxta sacram Scripturam silentium ipsum ablatio est » Act. s. Maximi p. 32. Quando scilicet caput aliquod doctrinae continetur in explicita praedicatione vel est explicite definitum, praesertim si idem ab haereticis impugnatur, non potest sub praetextu comprehensionis implicitae in aliqua alia doctrina commendari silentium in institutione populi christiani, quin silentium ipsum «deroget expositioni veritatis catholicae et faveat haereticis.» Atqui omnino hic esset status quaestionis circa expositionem doctrinae de efficacia consecrationis a Pistoriensibus commendatam, si revera in duobus capitibus ab

eis propositis contineretur implicite dogma transubstantiationis; at haec ipsa implicita comprehensio falsa est. Non ergo solum iusta sed etiam necessaria erat eiusdem expositionis condemnatio a Pontifice decreta.

Per se patet, non esse praepostere confundendas duas quaestiones diversas, ut Francisco Xaverio Feller in suis adnotationibus ad hanc Bullam Pii VI. accidit: utrum ad fidem pertineat modus, quo Christus *praesens est* in Eucharistia; et alteram: utrum ad fidem pertineat modus, quo *praesens fit* in Eucharistia. Ceterum de modo utroque aliqua pertinent ad fidem definitam, et aliqua non pertinent. Pertinet ex dictis ad fidem, fieri Christi praesentiam *per conversionem* totius substantiae panis et vini in corpus et sanguinem Domini; non tamen ideo fide credendae sunt *omnes* notiones, quibus vel conversio generatim vel haec *singularis conversio* constituatur. Ad fidem explicitam quoque huius veritatis sufficit notio *confusa* conversionis, quam omnes habent; analysis autem et distinctio singularum notarum conversionis huius singularis ad scientiam quidem pertinet theologicam, ita tamen, ut in hac ipsa determinatione notarum quaedam sint in opinione posita, in quibus salva fide locum habere potest sententiarum diversitas; sicut etiam de modo, quo Christus *praesens est* in Eucharistia, plura definita sunt de fide in Concilio Tridentino sess. XIII. cap. 1. 3. can. 1. 3. 4; sess. XXI. cap. 3. can. 3, quin tamen omnes rationes, quae a theologis ex ipso mysterio deducuntur vel ad eius explicationem planiorem proferuntur in medium, ad fidem definitam pertineant.

Lege Card. Gerdilii Animadversiones in Notas cl. Feller Opp. Gerdilii ed. Romae 1809. T. XIV. p. 306. sqq.

II. Ad nomen *transubstantiationis* quod pertinet, illud ad dogma catholicum exprimendum sane est aptissimum, ut nullis artibus in alienum sensum detorqueri possit; atque ideo merito usu ecclesiastico et sanctionibus Conciliorum (Lateran. IV. Trident. Profess. Fid. Pii IV.) consecratum est tamquam tessera, qua distinguatur catholica professio de Eucharistia ab erroribus oppositis Novatorum.

Nomen *mutationis* quemvis transitum ab uno statu ad

alium significat, non solum a termino positivo in alium positivum, sed etiam a negativo in positivum aut vicissim. *Conversio* proprie dicta minus late patet; significatur enim hoc nomine mutatio a termino positivo in alium positivum. *Transformatio* est species conversionis, quae sensu stricto accepta intelligitur transitus ab una forma in aliam. Quia *forma* dicitur dupliciter, *substantialis* scilicet constituens ipsam specificam rei perfectionem, et *accidentalis* tribuens qualitatem seu perfectionem superadditam perfectioni essentiali, hinc etiam species *transformationis* duplex est, vel *substantialis* vel *accidentalis*, ad quam posteriorem pertinet *transfiguratio*. Ad analogiam horum nominum *transformatio*, *transfiguratio* etc., eas species conversionis, qua terminus non iam solum secundum figuram remanente substantia, vel secundum formam remanente materia, sed *secundum totam substantiam* remanentibus tantum sensibilibus accidentibus transit in aliam substantiam, proprie et aptissime dicitur *transsubstantiatio*. Proprium, inquam, hoc nomen est, quia nulli alii conversionis speciei convenire potest. Est etiam aptissimum, quia sua significatione ac etymologia exhibet ipsam rei significatae definitionem, « transitum totius substantiae in aliam substantiam; » quia deinde ipsa sua proprietate hanc conversionem a quavis alia aptissime distinguit, et propterea (in re praesenti) dogma catholicum exprimit in oppositione ad conceptus praeposteros et erroneos haereticorum. Hic vero ipse finis est formularum ecclesiasticarum, et simul est ratio, cur illae Novatoribus semper sint molestissimae, ut non modo in hac tessera *transsubstantiatio*, sed etiam in aliis videre est, cuiusmodi sunt exempli gratia ὁμοουσιος, θεοτόκος, unio *hypostatica*, sacramentorum efficacia *ex opere operato*, *definitio ex cathedra* etc.

Quod spectat ad historiam huius appellationis *transsubstantiatio*, non mirum esse debet, quod illa non ante necessitatem oppugnandi haeresim Berengarianam in usum venerit; huiusmodi enim formulae dogmaticae directe oppositae certis quibusdam erroribus, et non sine studio scientifico diligentius expolitae ad dogma undequaque munientum contra adversarios, non iam tempore tranquillae pos-

sessionis, sed fere tempore belli adversus haereses adhiberi et in publicum usum induci solent. At vero rem ipsam illa formula designatam in Scripturis ipsis et in traditione apostolica contineri, ut ea in scriptis Patrum et in publicis Liturgiis manifestatur, paulo post demonstrabimus. Itaque hic etiam valet plenissime, quod saepe Patres opposuerunt priscis haereticis ecclesiasticas formulas calumniantibus velut novas; vetus scilicet et apostolicum dogma designari novis nominibus, hancque ipsam necessitatem ortam esse ex haereticorum novis erroribus. Cf. Athanas. de decret. Nicaen. n. 21; August. in Io. tract. 97. n. 4.

Imo quamvis apud Patres ipsum vocabulum *transsubstantiatio* non occurrat, sunt tamen apud eos formulae, quae ipsam nominis circumscriptionem et rei designatae definitionem exhibent, ut quando dicunt: « ea quae sunt, in id mutantur, quod non erant; » « quae erant, in aliud mutantur; » « Christus visibiles creaturas in substantiam corporis et sanguinis sui secreta potestate evertit; » « primariae creaturae in Dominici corporis transeunt naturam etc. » (th. VIII.). Berengarius deinceps in Concilio Romano sub s. Gregorio VII. profiteri iussus est: « panem et vinum *substantialiter converti* in carnem et sanguinem Domini. » Vocabulum ipsum *transsubstantiationis* licet solemniter adhibitum primum sit ab Ecclesia in Concilio Lateran. IV. cap. *Firmiter* (Harduin. T. VII. p. 18.), diu tamen ante hoc tempus iam in usu erat apud catholicos scriptores. Dixerunt *transsubstantiationem*, *transsubstantiare*, *transsubstantialiter mutare* saeculo XI. Hildebertus (creatus episcopus Cenomanensis anno 1097.) serm. 93. (de diversis VI.) Opp. ed Maur. p. 689; Stephanus Eduensis (creatus episcopus Augustodunensis anno 1112.) de Sacram. altar. c. 13. Bibl. Max. PP. T. XX. p. 1878; saeculo XII. s. Hildegardis ep. ad praelatos Moguntin. Bibl. Max. PP. T. XXIII. p. 565. col. 2; Petrus Blessensis ep. 140. ad Petrum clericum Regis Angliae, et serm. 38. Opp. ed. Bussaeo 1600. p. 256. 435; in litteris encyclicis Petrus Cardinalis Sedis Apostolicae legatus adversus Albigenses apud Baronium an. 1178. n. 26. (T. XIX. ed. 1746.); imo etiam in communi usu theologorum saeculi XII. fuisse

hanc loquendi formam, apparet ex epistola Gaufredi discipuli s. Bernardi ad Cardinalem Albanensem apud Baronium ibid. ann. 1188. n. 28.

THESIS XIII.

De propria notione transubstantiationis.

« Ad conceptum *conversionis* generatim requiri videtur et sufficere, »
» ut 1°. duplex sit terminus, unus *a quo* alter *ad quem*, ille desinens
» hic succedens secundum aliquam rationem entis pro diversitate conver-
» sionis diversam; ut 2°. inter desitionem unius et successionem alterius
» mutuus sit nexus et ordo, quo successio exigat prioris desitionem, et
» desitio ordinetur ad successionem alterius; praeterea 3°. *conversio*,
» transubstantiatione quoque non excepta, saltem *magis proprie dicitur*,
» si in utroque termino maneat reale aliquod *tertium commune*, quod cum
» termino *formali* constituat terminum *totalem*; 4°. denique licet *productio*
» simpliciter dicta termini *formalis ad quem* non aequè postuletur sicut
» desitio termini *a quo*, videtur tamen ad *conversionem maxime propriam*,
» respectu etiam habito ad *conversionem eucharisticam* secundum Patrum
» explicationem, postulari, ut positio termini *ad quem* actione fiat pro-
» ductioni magis quam additioni analoga, quam *replicationem* dicere
» possumus (Lessius l. XII. c. 16.). »

Haec thesis, ut patet, tota est in notionum declaratione, adeoque non tam argumentis demonstrantibus opus habet, quam potius (fide tamen prae lucente) analysin requirit conceptus communis, quo omnes qui aliquid cogitant, saltem in confuso intelligunt *conversionem*. Nomine *conversionis* (obiectivae) generatim spectatae (1) omnes intelligunt *transitum unius rei in aliam secundum aliquam rationem entis*, vel accidentalem vel substantialem. Sic quando stipes convertitur in statuam, non transit in aliud secundum substantiam seu secundum quod lignum est, sed solum secundum figuram externam et accidentalem, a cuius diversitate habet lignum, ut sit stipes vel statua. Manet in hac et in omnibus aliis *conversionibus* accidentalibus substantia eadem seu *idem subiectum accidentium*, et solum desi-

(1) *Conversio active* sumpta est ipsa actio, qua fit *conversio obiectiva*.

nente figura vel generalius *accidente* quod erat prius, succedit figura vel *accidens* aliud diversum. Contra dum convertitur aqua in vinum, aqua secundum rationem aquae transit in aliud, quod est vinum. Manet ibi secundum quid vel saltem potest manere eadem materia, sed desinit perfectio illa specifica, qua est *aqua*, et succedit in connexionem cum desitione prioris alia perfectio specifica, qua est *vinum*. Non disputabo de diversis sententiis philosophiae naturae, ut eam nunc adpellant; illud saltem concedent omnes, secundum usum vitae communis aquam et vinum existimari et dici aliam et aliam substantiam, adeoque saltem secundum hunc usum talem *conversionem* esse *substantialem*. Quia *conversio* intelligitur transitus rei in rem aliam, et quia substantia magis res est quam accidens; patet, magis proprie nomen *conversionis* adhiberi de transitu substantiali quam de accidentali, id quod etiam in communi usu loquendi observatur. Ex eodem conceptu intelligitur, eo amplius esse ac dici *conversionem*, quo plenius substantia desinit in uno termino, et quo simul perfectior substantia succedit in altero termino, dummodo ceterae conditiones necessariae ad *conversionem* non desint. Iam si fiat analysis huius communis conceptus *conversionis*, facile reperientur in eo omnes et solae notae, quas in enuntiatione thesios indicavimus.

1°. Manifestum est, requiri *duos terminos* ex ipsa prima notione *conversionis*, cum converti dicatur *unum in aliud*. Terminus prior non dicitur converti, nisi quatenus saltem secundum aliquid sui desinat esse quod prius erat, et vice rei desinentis succedat aliqua alia ratio entis; hoc autem quod succedit priori, dicitur et est terminus, in quem fit *conversio*. Ille prior compendii gratia dicitur terminus *a quo*, hic posterior terminus *ad quem*. Si spectetur tota res illa concreta, quae dicitur converti, is est *terminus totalis a quo*; ratio autem entis quae desinit, est *terminus formalis a quo*. Eodem modo potest distingui terminus *totalis et formalis ad quem*. Sic e. g. in transubstantiatione eucharistica terminus *totalis a quo* est substantia panis cum suis accidentibus, terminus *formalis* est sola substantia panis; terminus *totalis ad quem* est sacramen-